

I UVOD

1. PREDMET I CILJ ISTRAŽIVANJA

Magistarska rad je analiza bankarskih rizika, odnosno strategije, politike i tehnike zaštite od rizika sa kojima su banke suočene u svakodnevnom poslovanju.

Banke nude finansijske usluge klijentima postizući prihod koji je adekvatan riziku koji se preuzima. Da bi bile u tome uspešne zadatak menadžera je da aktivno tragaju za rizicima i da prepoznaju priliku koja će im doneti dobit. U finansijskoj instituciji kojom se dobro upravlja različite odluke menadžmenta moraju biti koordinisane u okviru cele institucije da se ne bi dogodilo da one budu međusobno neusklađene, što bi dovelo do neusaglašenih postupaka koji bi mogli da ugroze prihod i neto vrednost institucije.

U radu su obrađeni oni rizici koji su najprisutniji u banci odnosno koji predstavljaju potencijalnu opasnost za banku, kao što su kamatni rizik, rizik likvidnosti, kreditni i operacioni rizik.

U prvom delu rada objašnjen je kamatni rizik koji predstavlja osetljivost kapitala i prihoda na promene u kamatnim stopama. Kamatni rizik nastaje iz neusklađenosti u određivanju cena aktive i pasive kao i iz promena u nagibu i obliku krivulje prinosa.

Većina banaka primenjuje promenljive aktivne i kamatne stope, što im omogućava promenu stope u skladu sa kretanjem kamatnih stopa na tržištu. Međutim, ukoliko banka, na primer, odobrava kredit po fiksnoj kamatnoj stopi u određenim srednjoročnim ili dugoročnim periodima, a istovremeno ne raspolaže depozitima iste ročnosti, izlaže sa kamatnom riziku i moguće je da ostvari gubitke ukoliko se kamatne stope na tržištu kreću na način koji joj ne odgovara.

Likvidnost je sposobnost banke da delotvorno obavlja otkup deponentata i zadovoljava druge obaveze te da pokrije veća finansiranja u kreditnom i investijskom portfoliju. Rizik likvidnosti se javlja kada banka nije u mogućnosti da obezbedi dovoljno novčanih sredstava za izmirenje obaveza u trenutku njihove dospelosti ili rizik da će banka za izmirivanje dospelih obaveza morati obezbediti novčana sredstva uz troškove koji su veći od uobičajenih. U savremenim uslovima ovaj rizik ima sekundarni značaj jer je pokriven drugim instrumentima obezbeđenja.

Svaka banka treba da ima upravljačku strukturu za efikasno sprovođenje strategije likvidnosti. Struktura treba da obuhvata kontinuirano koordiniranje članova upravnog odbora banke. Takođe, istraživanje se bavi i mogućnostima upravljanja kreditnim rizikom koji je prisutan u svim slučajevima kada banka odobrava kredit ili u ime klijenta izdaje kreditne instrumente, kao što je garancija ili akreditiv. Kredit bez

rizika ne postoji. Kreditni rizik znači da se plaćanje može odgoditi ili se uopšte ne ostvari što sa druge strane stvara probleme u novčanim tokovima i utiče na likvidnost banke.

U poslednjem delu pažnja je usmerena na operativni rizik kao rizika direktnog ili indirektnog gubitka koji proističe iz neadekvatnih ili pogrešnih internih procesa, ljudi i sistema ili iz eksternih događaja. Uopšteno, može se konstatovati da operativni rizik nastaje kao posledica neispravnog funkcionisanja sistema.¹ Operativni rizik predstavlja jedan od najtežih poslovnih rizika, kako za banku, tako i za njene klijente.

U radu je definisana strategija upravljanja rizika koji će obezbediti maksimiziranje vrednosti banke koja je određena svojom profitabilnošću i stepenom izloženosti riziku. Menadžment banke definiše opšti biznis plan koji obuhvata i sveukupne ciljeve banke i poslovanja. Ovaj plan takođe obuhvata i strategije za upravljanje rizikom, poput detalja o tome koje rizike treba preuzeti, identifikovati i proceniti, kao i načine za monitoring, izveštavanje i upravljanje ovim rizicima.

Značajni dementi strategije upravljanja rizikom su detaljno utvrđivanje ciljeva ekonomskog kapitala i okolnosti banke u pogledu rizika. Ovo poslednje direktno utiče na spoljni rejting banke, jer što je veća sklonost banke da preuzima rizik, to je veća količina rizika što vodi ka većoj verovatnoći da će doći do neispunjenja obaveza.

Sledeći značajan korak ka uključivanju strategije upravljanja rizikom je odabir pristupa i nivoa složenosti sistema za upravljanje rizika ekonomskog kapitala koji odgovaraju poslovnim potrebama i profitima rizika banke. U skladu sa predmetom istraživanja postavljeni su i određeni ciljevi. Opšti cilj istraživanja je da se pažljivom analizom faktora koji opredeljuju stopu bankarskih rizika postave bankama smernice da adekvatno njima upravljaju u cilju održanja likvidnosti, povećanja profitabilnosti i postizanja konkurentne pozicije na tržištu.

1.1. Značaj istraživanja

U radu je prikazan odnos rizika i kapitala kao jednog od ključnih činilaca koga treba razmotriti prilikom procene sigurnosti i čitavog poslovanja banke.

"Konceptualni pristup upravljanju bankarskim rizicima" predstavlja sveobuhvatan okvir procene i identifikaciju rizika, odnosno procesa upravljanja rizicima kao najvažniji zadatak sa kojim se susreću banke u današnjem globalnom finansijskom okruženju punom izazova, šansi ali i pretnji.

Svrha kapitala je apsorbovanje gubitaka što predstavlja meru zaštite depozitara i ostalih kreditora u slučaju likvidacije. Banka je dužna da stalno održava rizični kapital na zakonom propisanom nivou u iznosu koji obezbeđuje koeficijent solventnosti.

¹ Petovic. P., *Strant Hirektne investiiije u maffama Cenirat: htocm Ewvpe, Finansic, Beograd 1997*

Visina rizika koji banka prihvata u svom portfoliju je u bliskoj vezi sa adekvatnošću i strukturom njenog kapitala (neto vrednost) koji štiti akcionare i druge poverioce od gubitka. Čak i ako banka preuzme veći rizik, ona mora da bude sposobna da zaštiti svoju neto vrednost od gubitka koji može da dovede do konačnog bankrotstva.

Bazelski standard je definisao standarde čija primena i poštovanje omogućava banci smanjivanje izloženosti rizicima. U skladu sa tim, Bazelski standard adekvatnosti kapitala zasniva se na načelu da nivo kapitala banke treba biti direktno povezan sa profeljom izloženosti riziku pojedine banke. Banka je dužna da stalno održava rizični kapital na zakonom propisanom nivou i u iznosu koji obezbeđuje koeficijent solventnosti. Minimalno rizično osetljivi standard kapitalne adekvatnosti utvrđen je Bazelskim sporazumom na 8% rizično ponderisane aktive od čega se na element osnovnog kapitala treba odnositi barem 4%.

On nudi širok opseg pristupa koji bankama pružaju mogućnost da koriste osetljivije analitičke metode pri upravljanju rizicima.

1.2. Metode istraživanja

U skladu sa definisanim predmetom i ciljevima istraživanja postavljen je i odgovarajući teorijsko-metodološki okvir, koji će na osnovu primene opštih naučnih metoda i tehnika istraživanja i precizno formulisanim opštim i posebnim hipotezama obezbediti da se istraživanje vodi u planiranom pravcu.

Odgovarajućim upravljanjem bankarskim rizicima, koje se sastoji u njihovoj analizi, smanjivanju, preusmeravanju i koriscenju tehnika za njihovu adekvatnu procenu, obezbeđuje se poštovanje osnovnih finansijskih principa poslovne banke, što joj garantuje pozicioniranje konkurentne pozicije na tržištu.

Iz ovako postavljene generalne hipoteze, izvedene su posebne hipoteze, koje obrađuju delove predmeta istraživanja i definisane su na sledeći način:

1. Odgovarajućom analizom kreditnog rizika, prilikom čega se procenjuje kvalitet kreditnog portfolia, određuje se sposobnost klijenta koji koristi kredit da svojom poslovnom aktivnošću stvori dovoljan priliv likvidnih sredstava za otplatu kredita.
2. Odgovarajućom analizom kreditnog rizika, prilikom čega se procenjuje kvalitet kreditnog portfolia, određuje se sposobnost klijenta koji koristi kredit da svojom poslovnom aktivnošću stvori dovoljan priliv likvidnih sredstava za otplatu kredita.
3. Odgovarajućom analizom kreditnog rizika, prilikom čega se procenjuje kvalitet kreditnog portfolia, određuje se sposobnost klijenta koji koristi kredit da svojom poslovnom aktivnošću stvori dovoljan priliv likvidnih sredstava za otplatu kredita.
4. Odgovarajućom analizom kreditnog rizika, prilikom čega se procenjuje

kvalitet kreditnog portfolia, određuje se sposobnost klijenta koji koristi kredit da svojom poslovnom aktivnošću stvori dovoljan priliv likvidnih sredstava za otplatu kredita.

5. Upravljanje rizikom likvidnosti zahteva od bankarskih menadžera da prikupljaju depozitna sredstva po razumnoj ceni, a takva sposobnost proizilazi iz dva tipa faktora: tržišne likvidnosti, koja varira kroz vreme i likvidnosti banke.
6. Izloženost banke kamatnom riziku proističe iz toga što većina njihovih bilansnih stavki generiše prihode i troškove, koji se usklađuju sa kamatnim stopama.
7. Smanjenje operativnog rizika obezbeđuje se pravilnim upravljanjem ljudima, tehnologijom i procedurama, kao i procenom verovatnoće da se desi nepoželjni slučaj kao i trošak koji ga prati.
8. Provera validnosti formuliranih hipoteza obezbeđena je korišćenjem odgovarajuće naučno-istraživačke metodologije. Metodološki okvir magistarske teze sastoji se u primeni opštih metoda i tehnika istraživanja koje su omogućile dolaženje do relevantnih podataka i informacija čime je definisan ispravan tok zaključivanja o predmetu istraživanja.

Prilikom izrade rada korišćene su opšte naučne metode kao što su :

- analitičko—sintetička metoda,
- metoda apstrakcije i konkretizacije,
- metoda klasifikacije,
- metoda indukcije i dedukcije.

Takođe, u cilju postizanja određenih rezultata i naučnog doprinosa magistarske teze primenjene su i odgovarajuće tehnike istraživanja kao što su:

1. statistička metoda,
2. metod analize slučaja,
3. metod komparacije,
4. informatički metod i
5. metod analize sadržaja.

kvalitet kreditnog portfolija, određuje se sposobnost klijenta koji koristi kredit da svojom poslovnom aktivnošću stvori dovoljan priliv likvidnih sredstava za otplatu kredita.

5. Upravljanje rizikom likvidnosti zahteva od bankarskih menadžera da prikupljaju depozitna sredstva po razumnoj ceni, a takva sposobnost proizilazi iz dva tipa faktora: tržišne likvidnosti, koja varira kroz vreme i likvidnosti banke.
6. Izloženost banke kamatnom riziku proističe iz toga što većina njihovih bilansnih stavki generiše prihode i troškove, koji se usklađuju sa kamatnim stopama.
7. Smanjenje operativnog rizika obezbeđuje se pravilnim upravljanjem ljudima, tehnologijom i procedurama, kao i procenom verovatnoće da se desi nepoželjni slučaj kao i trošak koji ga prati.
8. Provera validnosti formulisanih hipoteza obezbeđena je korišćenjem odgovarajuće naučno-istraživačke metodologije. Metodološki okvir magistarske teze sastoji se u primeni opštih metoda i tehnika istraživanja koje su omogućile dolaženje do relevantnih podataka i informacija čime je definisan ispravan tok zaključivanja o predmetu istraživanja.

Prilikom izrade rada korišćene su opšte naučne metode kao što su :

- analitičko—sintetička metoda,
- metoda apstrakcije i konkretizacije,
- metoda klasifikacije,
- metoda indukcije i dedukcije.

Takođe, u cilju postizanja određenih rezultata i naučnog doprinosa magistarske teze primenjene su i odgovarajuće tehnike istraživanja kao što su:

1. statistička metoda,
2. metod analize slučaja,
3. metod komparacije,
4. informatički metod i
5. metod analize sadržaja.